

Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2009.-2014. gada perioda programmas "Nacionālā klimata politika" neliela apjoma grantu shēmas projekta „Klimata izglītība visiem”

Pētījums

Parīzes samits un tajā nolemtais

Jānis Brizga

Biedrība “Zaļā brīvība”

Partneri

Rīga, 2016

Satura rādītājs

Saīsinājumi	2
Mērvienības.....	2
Ievads	3
1 Par ko vienojās Parīzē?	3
2 Parīzes vienošanās un Eiropas Savienības mērķi	5
3 Kā pilsoniskās sabiedrības aktīvisti vērtē Parīzes vienošanos?	5
4 Situācija Latvijā	8
4.1 Kopējais Latvijas SEG emisiju apjoms.....	9
4.2 Latvijas ne-ETS darbību SEG emisiju prognoze līdz 2030. gadam	11
4.3 ZIZIMM SEG emisijas un CO ₂ piesaiste	14
4.4 Detalizētāka informācija par nozaru situāciju	15
4.4.1 Enerģētikas nozare	15
4.4.2 Transports	17
4.4.3 Lauksaimniecība	18
4.5 ZIZIMM	20

Saīsinājumi

COP21 – Parīzes ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām konference

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

EVA (EEA) – Eiropas Vides aģentūra

ETS – emisiju tirdzniecības sistēma

SEG – siltumnīcas efekta gāzes

VARAM - Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

ZIZIMM – zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības

Mērvienības

Kg - kilograms

t - tonna

kWh - kilovatstunda

GWh – gigavatstunda

Ievads

Divas nedēļas Parīze bija kļuvusi par globālu pasaules centru, kur pulcējās vairāk nekā 40 tūkstoši dažādu klimata pārmaiņu jomā ieinteresēto grupu pārstāvji, jo notika Parīzes ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām konference (COP21). Latviju Parīzes konferencē pārstāvēja Valsts prezidents, kurš teica uzrunu COP12 atklāšanā, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, kā arī pārstāvji no citām ministrijām un nevalstiskajām organizācijām.

Pēc intensīvām sarunām divu nedēļu garumā, 2015. gada 12. decembrī tika panākta vēsturiska vienošanās globālai rīcībai cilvēka darbības izraisīto klimata pārmaiņu ierobežošanai un to radīto seku mazināšanai. Parīzes vienošanās, ko parakstīja 195 valstu vadītāji, nosaka ilgtermiņa ceļu cīņai ar klimata pārmaiņām, un tā stāsies spēkā 2020. gadā, aizstājot tagadējo Kioto protokolu. Tas norāda, ka gandrīz 200 valstu vadītāji atzīst, ka nespēja samazināt globālo sasilšanu var novest pie katastrofālām un neatgriezeniskām sekām.

1 Par ko vienojās Parīzē?

No 2015. gada 29. novembra līdz 12. decembrim Parīzē notika Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (turpmāk – UNFCCC) līgumslēdzējušu (turpmāk – Puses) 21. konference (COP21). COP21 ietvaros tika pieņemti vairāki dokumenti:

- Parīzes nolīgums¹, kas ietver 16 paragrāfus preambulā un 29 pantus pamattekstā (oficiālais nolīguma nosaukums angļiski – *Paris Agreement*);
- Parīzes nolīguma pavadošais lēmums (t.sk. lēmums par ambīcijām līdz 2020. gadam);
- Citi lēmumi COP21 un CMP11 plūsmās.

Parīzē tika panākta visaptveroša, ambicioza un universāla vienošanās, kuras mērķis ir samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzumu un nodrošināt, lai globālā temperatūra nepaaugstinātos vairāk par 2 °C, salīdzinot ar pirms industriāla laikmeta vidējo temperatūru, cenšoties to noturēt 1,5 °C. Vienošanās paredz, ka emisijām ir jāsasniedz savs augstākais punkts pēc iespējas ātrāk, atzīstot, ka jaunattīstības valstis savas emisijas kādu laiku var audzēt.

Šis mērķis ir ambiciozs, jo līdz šim emisijas ir augušas un 2015. gadā sasniegušas līdz šim augstāko līmeni. Kopš 1880. gada globālā vidējā atmosfēras temperatūra cēlusies par 1 °C, un ANO pētījumi liecina, ka tas jau izraisījis pasaulē neatgriezeniskas pārmaiņas, piemēram, Grenlandes ledāju kušanu un koraļļu rifu bojāeju. Īpašas bažas par temperatūras kāpumu izjūt Klusā okeāna salu valstu iedzīvotāji, kuru apdzīvotās teritorijas var nogrimt okeāna ūdeņos. Šo mazo salu valstu pārstāvji arī Parīzē veidoja ambiciozo valstu bloku, kas uzstāja par tūlītēju, neatliekamu rīcību gan emisiju samazināšanā, gan pielāgošanās pasākumu nodrošināšanā.

---

¹ Parīzes nolīgums pieejams:

http://unfccc.int/documentation/documents/advanced_search/items/6911.php?preref=600008831

Gatavojoties Parīzes samitam, 187 valstis iesniedzas savus SEG emisiju samazināšanas plānus (INDC). Šo valstu emisijas aptver vairāk nekā 98 % no pasaules kopējām SEG emisijām. Ja šie plāni tiks īstenoti, globālā temperatūra varētu celties par 2,7 °C, salīdzinot ar pirmsindustriālo laikmetu. Taču atbilstoši pašreizējām zināšanām tas diemžēl nav pietiekoši, lai apturētu katastrofālu un neatgriezenisku ietekmi uz ekosistēmām un cilvēku dzīves vidi. Tāpēc jācer, ka valstis (Ķīna, ASV, Japāna, Krievija u. c.), kas rada būtiskas SEG emisijas un līdz šim nav spērušas pietiekamus soļus to samazināšanā, pārskatīs savus plānus. Parīzes vienošanās paredz, ka valstīm tas būs jā dara ik pēc pieciem gadiem.

ES un citas industrializētas valstis apņēmas ieguldīt savus līdzekļus un pūles emisiju samazināšanā jaunattīstības valstīs un palīdzēt tām pielāgoties radītajām klimata pārmaiņām. Pārējās valstis tika aicinātas to darīt brīvprātīgi. Šiem mērķiem līdz 2025. gadam Klimta pārmaiņu fondā ir plānots savākt 100 miljardus ASV dolāru. Diemžēl šis apņemšanās punkts ir brīvprātīgs, jo ASV nav cerību šādam nolūkam panākt apstiprinājumu Kongresā.

Viens no Parīzes vienošanās pantiem runā arī par “zaudējumiem un bojājumiem” (*loss and damage*), kas klimata pārmaiņu rezultātā radušies daudzām valstīm, piemēram, no ekstremāliem laikapstākļiem. Taču vienošanās tekstā ir arī atruna, ka šīs valstis nevar pieprasīt citām valstīm kompensēt radītos zaudējumus. Šis ir viens no industrializēto valstu, kas vēsturiski ir atbildīgas par aptuveni 80 % visu radīto emisiju, Parīzes samita “sasniegumiem”, jo garantē, ka cietušās valstis nevarēs pieprasīt kompensācijas no atbildīgajiem.

Parīzes nolīguma galvenie elementi:

- Ilgtermiņa mērķis SEG emisiju ierobežošanai un pienākums visām Pusēm obligāti sagatavot, iesniegt un uzturēt nacionāli noteiktus mērķus, kas atspoguļo progresu salīdzinājumā ar iepriekš noteiktajiem mērķiem, kā arī pienākumu visām Pusēm obligāti īstenot nacionālos pasākumus sevis noteikto mērķu īstenošanā; Šajā kontekstā būtiski arī, ka Pusēm noteikts pienākums izstrādāt oglekļa mazietilpīgas attīstības stratēģiju un ziņot par to;
- SEG emisiju ierobežošanas pasākumu pārskata cikli, kur visām Parīzes nolīguma pusēm ik pa 5 gadiem ir jāpārskata savas nacionālās apņemšanās (NDC) un jāpaziņo par tām;
- Oglekļa vienību tirgus darbības nodrošināšana, kur ar Parīzes nolīgumu tiks izveidots jauns tirgus mehānisms, lai ne tikai veicinātu SEG emisiju samazināšanu, bet arī, lai mudinātu sabiedrības un komersantu iesaisti SEG emisiju samazināšanā;
- Vienota uzskaitē un caurskatāmība, kur visām Parīzes nolīguma pusēm būs obligāti jāiesniedz nacionālie SEG inventarizācijas ziņojumi; visām pusēm būs arī jāziņo informācija par klimata pārmaiņu ietekmēm un pielāgošanos klimata pārmaiņām, savukārt attīstītajām valstīm un citām Pusēm, kas nodrošina atbalstu, būs jāsniedz informācija par finansiālo, tehnoloģiju un kapacitātes celšanas atbalstu, kas nodrošināts attīstības valstīm;
- Pielāgošanās klimata pārmaiņām jautājumu risināšanā, kur Parīzes nolīgumā iekļauts globālais mērķis par pielāgošanās kapacitātes palielināšanu, noturīguma stiprināšanu un jutīguma pret klimata pārmaiņām samazināšanu, tādējādi veicinot ilgtspējīgu attīstību;
- Finansējuma (attīstības valstīm) nodrošināšana;
- Atbilstības mehānisms.

2 Parīzes vienošanās un Eiropas Savienības mērķi

2015. gada 6. martā ES dalībvalstis, atbilstoši Eiropadomes secinājumiem, starptautiski paziņoja savu apņemšanos (INDC) kopīgi samazināt savas SEG emisijas par vismaz 40 % līdz 2030. gadam, par bāzes gadu ņemot 1990. gadu. 2016. gada marta Eiropadomē, saskaņā ar Eiropadomes secinājumiem, ir jāatgriežas pie Klimata un enerģētikas satvara 2020. - 2030. gada (KEPS2030) jautājumiem. Eiropadomei pastāvīgi jāpārskata visi KEPS2030 elementi un jāturpina sniegt stratēģiskas ievirzes, jo īpaši attiecībā uz ES ETS, ne-ETS darbībām, starpsavienojumiem un energoefektivitāti. Saskaņā ar šobrīd pieejamo informāciju, Polija būtu ieinteresēta pārskatīt KEPS2030 iekļautos mērķus un padarīt tos mazāk ambiciozus, īpaši attiecībā uz SEG emisiju samazināšanu, tomēr ir arī vairākas valstis, kuras gribētu šos mērķus palielināt un padarīt ambiciozākus. Tomēr šobrīd maz ticams, ka secinājumi tiks atvērti, un mērķi tiks pārskatīti, īpaši, ņemot vērā Parīzes nolīgumu, kas nosaka pienākumu nesamazināt ambīcijas, salīdzinot ar jau apsolīto vai paveikto.

Attiecībā uz KEPS2030 elementu īstenošanu, šobrīd ir uzsākts darbs tikai Padomes vides darba grupā par ES ETS reformu (notiek aktīvas diskusijas par ETS direktīvas projekta tekstu). EK šobrīd strādā pie Saistību pārdales lēmuma pārskatīšanas un uzlabošanas, un 2016. gada vidū vai otrajā pusē plāno publicēt normatīvā akta projektu par ne-ETS darbību SEG emisiju samazināšanu. EK arī strādā pie šo nosacījumu izstrādes, un 2016. gada vidū vai otrajā pusē plāno publicēt normatīvā akta projektu attiecībā uz SEG emisiju samazināšanu lauksaimniecības, mežsaimniecības un citas zemes izmantošanas (AFOLU) darbībām.

Enerģētikas Savienības pārvaldības sistēmas ietvaros EK šobrīd ir uzsākusi vairākas publiskās konsultācijas attiecībā uz atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanas un energoefektivitātes uzlabošanas regulējuma pārskatīšanu, kā arī par plānošanas un ziņošanas prasību racionalizēšanu Enerģētikas savienības pārvaldības procesa ietvaros.

Lai varētu atbilstoši aizstāvēt Latvijas intereses sarunās ar EK un Padomes ietvaros, ir nepieciešams sagatavot detalizētu un pamatotu argumentāciju par visiem Latvijas problēmjautājumiem ne-ETS darbību SEG emisiju samazināšanā, ir jā sagatavo pierādījumi un pamatojumi sagatavotajām tautsaimniecības attīstības un SEG emisiju prognožu datiem, kā arī ir nepieciešams šo sagatavoto informāciju paust pēc iespējas augstākā līmenī.

3 Kā pilsoniskās sabiedrības aktīvistu vērtē Parīzes vienošanos?

Visu konferences laiku politiķus aktīvi mudināja rīkoties pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kopumā 14 tūkstoši no diviem tūkstošiem nevalstisko organizāciju. Lai pamudinātu pasaules līderus panākt vienošanos, vairāk nekā pusmiljons cilvēku visā pasaulē izteica savu attieksmi, piedaloties protestos, demonstrācijās un cita veida kampaņās. Tajos visā pasaulē piedalījās rekordliels cilvēku skaits, un spiediens uz pasaules līderiem bija milzīgs. Viena no apjomīgākajām protesta kampaņām bija Globālais klimata maršs, Klimata ārkārtas situācija (*Climate State of Emergency*) un Sarkanu līniju akcija (*Red-Lines action*).

Pirms Parīzes samita tika izveidota iniciatīva "Tautas Tests" (*the People's Test on Climate 2015*), kas norāda, ka klimata krīzes risināšanai un pieaugošās nevienlīdzības novēršanai ir nepieciešamas sistēmiskas pārmaiņas sabiedrībā, ekonomikā un pasaulē. Tautas Testa grupa norāda, ka jau 20 gadus iniciatīvas klimata pārmaiņu samazināšanai valstu līmenī nav bijušas veiksmīgas, īpaši likumdošana un globālā morālā atbildība. Šie sabiedrisko un vides kustību

aktīvistu, arodbiedrību un kopienu pārstāvji no dažādām pasaules valstīm, balstoties uz klimata pārmaiņu pētījumiem un klimata pārmaiņu ietekmēto kopienu vajadzībām, ir izveidojuši sarakstu ar kritērijiem, ko ikviens var izmantot, lai izvērtētu, vai Parīzes Samita lēmumi būs iedarbīgi un godīgi visiem:

1. Veikt tūlītēju, neatliekamu un iedarbīgu emisiju samazināšanu;
2. Nodrošināt adekvātu atbalstu uz pārmaiņām balstītām (transformatīvām) iniciatīvām;
3. Nodrošināt taisnīgu attieksmi pret cilvēkiem, ko ietekmē klimata pārmaiņas;
4. Fokussēties uz nesamākslotām un veiksmīgām iniciatīvām, nevis uz nepatiesiem risinājumiem.

Lai arī pasaules līderi slavē Parīzes klimata konferences sasniegtos rezultātus, Parīzes vienošanās ir noklusējusi vairākas problēmas.

Pirmkārt, Parīzes vienošanās mērķi nav sasniedzami, ja valstis ievērojami nesamazinās savas emisijas. Lai arī vienošanās paredz neto nulles emisijas sasniegt tikai 2100. gadā, fosilās enerģijas patēriņam jau tagad ir strauji jāsamazinās. Šāda emisiju samazināšana būs liels trieciens daudzām korporācijām un valstīm, kas tiešā veidā ir atkarīgas no naftas, ogleņiem un dabasgāzes. Šie resursi jau ir iegrāmatoti kompāniju un valstu bilancēs, bet, ja mēs sadedzināsim pašlaik atklātos fosilo energoresursu krājumus, mēs noteikti pārsniegsim 2 °C robežu. Līdz ar to lielākā daļa šo resursu būtu jāatstāj zemē. Par to, kā to panākt, Parīzē nerunāja.

Vēl viena lieta, par ko Parīzē netika runāts, ir mūsu patēriņa radītās emisijas. Emisiju tirdzniecībā un Kioto protokolā runa ir tikai par teritoriālajām emisijām – tām, kas rodas attiecīgajā valstī un ir saistītas ar vietējo transportu, rūpniecību, enerģētiku vai lauksaimniecību. Taču lielākā daļa Latvijā un arī daudzās citās ES valstīs patērēto preču tiek ražotas kaut kur citur pasaulē, tāpēc mūsu patēriņa radītās emisijas ir lielākas par vietējām emisijām. Apmaiņā pret šīm augošajām emisijām Ķīnā u. c. jaunattīstības valstīs, mēs saņemam lētas preces mūsu augošajam pieprasījumam. Diemžēl šo atkarību no patēriņa mainīt ir ļoti grūti, jo arī mūsu tautsaimniecība ir būvēta uz aizvien pieaugoša patēriņa modeļa, līdzīgi kā finanšu piramīdas 90. gados.

Mūsu apsēstība un atkarība no ekonomiskās izaugsmes arī ir konfliktā ar Parīzes apņemšanos. Ekonomiskā izaugsme līdz šim lielā mērā bijusi balstīta spējā konvertēt fosilos resursus lētās precēs un pakalpojumos. Līdz ar to ekonomikai augot, tiek patērēts vairāk un vairāk resursu un radīts arvien lielāks piesārņojums. Efektivitātes uzlabojumi izaugsmei netiek līdzīgi. Ekonomiskā attīstība tīri teorētiski var būt bezgalīga, bet planētai, uz kuras dzīvojam, ir acīm redzamas biofizikālas robežas, kuras mēs īsti nevaram pārkāpt un ignorēt.

NVO pozīcija par to ko darīt ES?

Uzticība ES kā partnerim daudzpusējās sarunās balstās uz tā starptautisko saistību skaidrojuma spēcīgajā iekšzemes klimata un enerģijas politikā. Līdz ar to, ir jāatrisina šādas problēmas:

- Parīzes vienošanās stiprināja ilgtermiņa mērķi “saglabāt globālās vidējās temperatūras pieaugumu krietni zem 2 °C virs pirmsindustriālā līmeņa un turpināt centienus ierobežot temperatūras pieaugumu līdz 1,5 °C virs pirmsindustriālā līmeņiem.” Zinātnieki apgalvo, ka iespējamība samazināt temperatūras pieaugumu līdz 1.5 °C, ātri izplēn.
- ES joprojām balsta savu siltumnīcefekta gāzu samazināšanas trajektoriju uz IPCC's 2007. gada ceturtnovērtējuma ziņojuma aplēsēm, ka attīstītajām valstīm vajag kolektīvi sasniegt 66 % iespējamību palikt zem 2°C. ES 2050 zema oglekļa ceļvedis šo skaidro ar

siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu par 80-95 % līdz 2050. gadam, salīdzinot ar 1990. gada līmeni. ES 2030 klimata un enerģijas politikas mērķis ir sasniegt vājāko punktu 2050 diapazonā.

- Visaptveroša zinātniska analīze, par to cik daudz attīstītajām valstīm būtu jāsamazina savas emisijas, lai būtu saskaņā ar pasaules centieniem “palikt zem 2°C” vai 1,5°C, ir vēl jāveic. Tomēr ir skaidrs, ka būs nepieciešams atkārtoti mainīt pašreizējo ES emisiju samazināšanas ceļu tuvāk pašreizējam 2050 diapazonam, tas ir, vismaz 95 % emisiju samazinājums līdz 2050. gadam.
- Eiropas vides aģentūras “Tendences un Projekti Eiropā 2015” ziņojums liecina, ka ES ievērojami pārsniedz tās 2020. gada mērķus klimata jomā. Kā rezultātā nav stimula paaugstināt nākamās desmitgades siltumnīcefekta gāzu samazināšanu. Lai gan ir nepieciešams ikgadējais 1,4 % emisiju samazinājums, lai sasniegtu pašreizējos 2030. gada mērķus, krasāks samazinājums būtu nepieciešams pēc 2030. gada; 3,3 % gadā, lai sasniegtu 80 % 2050. gadā un 4,6 % gadā, lai nodrošinātu 95 % emisiju samazinājumu.
- Saskaņā ar Parīzes vienošanos, valstis tiek aicinātas sazināties par pusgadsimta, ilgtermiņa zemu emisiju attīstības stratēģijām līdz 2020. gadam (Parīzes vienošanās 36. paragrafs). Daudz kas ir mainījies tīras enerģijas tehnoloģijās pēdējo gadu laikā. Būtu jāpārskata ES 2050 zema oglekļa ceļvedis, lai atspoguļotu jaunākās aplēses par izdevīgāko veidu, kā sasniegt Parīzes mērķus. Tam vajadzētu būt daļai no ES sagatavošanās “veicinošajam dialogam” 2018. gadā, un nostādītu ES spēcīgā pozīcijā, mudinot citu lielu valstu stabilu 2050 zemu emisiju plānu attīstību.
- ES klimata un enerģijas sistēmai jābūt izstrādāti tā, lai ik pa 5 gadiem pakāpeniski ļautu palielināt centienus emisiju samazināšanā. Pirmais “veicinošais dialogs” notiks 2018. gadā un sniegs atkārtotu novērojumu par Eiropas Savienības NDC 2030. gadam.

Eiropai ir pieredze, spējas un globāla piekļuve, lai kļūtu par līderi, veidojot gudrāku, tīrāku un elastīgāku infrastruktūru, kas nepieciešama, lai nodrošinātu globālas pārmaiņas. Eiropas un dalībvalstu institūcijas Parīzē vienojās par pienākumu paplašināt praktisko sadarbību ar jaunattīstības valstīm. Šī sadarbība arī radīs plašākās komerciālas iespējas ES uzņēmumiem, piedaloties strauji augošajā pasaules zema oglekļa ekonomikā. Tomēr valstīs kā Ķīna jau apstrīd ES vadošo pozīciju šajos tirgos. Eiropas konkurētspēja nākotnē būs jābalsta uz būtisku zema oglekļa tehnoloģiju ieviešanas paaugstinājumu, nodrošinot pamatu pasaules eksportam.

ES un tās dalībvalstīm ir jāizdara stratēģiska izvēle, kad ratificēt Parīzes vienošanos. Ja attiecīgas likumdošanas priekšlikumi par 2030 paketi ir jāpieņem pirms ES ir ratificējusi vienošanos, scenāriji liecina, ka Parīzes vienošanās varētu stāties spēkā bez ES. Tas atstātu Eiropu izolētu no lēmumu pieņemšanas pirmajos līguma darbošanās gados. Turpretī agra vienošanās ratificēšana nosūtītu spēcīgu signālu, ka valstis ir gatavas pildīt savas saistības un īstenot vienošanos.

Eiropas iekšzemes darbības vienmēr ir bijušas uzticības un leģitimitātes pamats starptautiskajā klimata diplomātijā. ES klimata un enerģijas 2030 paketei jau pirms Parīzes Samita bija politiskas priekšrocības pār citām valstīm. Tās vadība un ieguldījums bija svarīgāks Parīzē panāktās vienošanās priekšnosacījums.

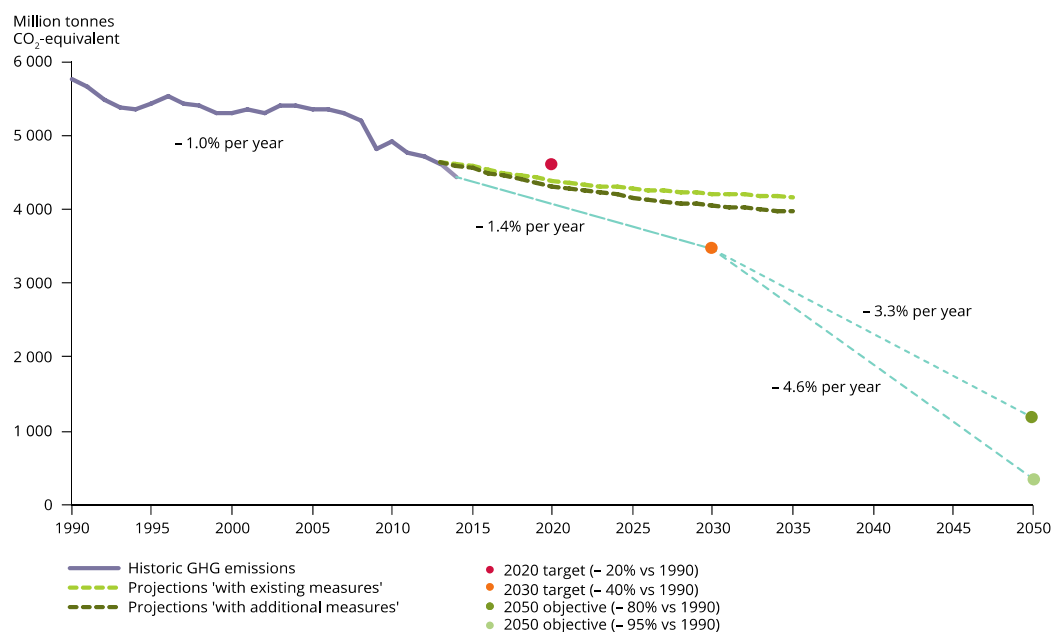
Padomes sanāksme 2016. gada martā būs izšķirošā, nosakot Eiropas Savienības politisko atbildi attiecībā uz Parīzes vienošanos. Starptautiskie partneri sagaida, ka ES nodos skaidru vēstījumu, kad ES ratificēs un kā īstenos visas vienošanās daļas.

Padomei būtu jānosaka konkrēts grafiks ES klimata politikas atjaunošanai, lai savā politikā pilnībā atspoguļotu Parīzes vienošanos. ES starptautisko līdzekļu piesaiste būtu labs signāls tam, ka ES ir pārskatījusi savu zema oglekļa attīstības stratēģiju, kā arī visas ES valstis pirms 2019. gada būs pieņēmušas nacionālos 2050. gada emisiju samazināšanas plānus. Tas ES ļautu atgriezties uz izmaksu samazināšanas ceļa, stimulējot investīcijas ilgtspējīgā enerģētikā un

novērst dārgo emisiju samazināšanu nākotnē, kā prognozēts Eiropas Vides aģentūras “Tendences un prognozes Eiropā 2015”² ziņojumā.

Parīzes vienošanās un Limas-Parīzes rīcības programmas procesā daudzas Eiropas institūcijas aktīvi iesaistījās. Reģionālās valdības, uzņēmēji, investori, pilsētas un iedzīvotāji uzņēmās saistības, kas pārsniedz Eiropas INDC. Padomei būtu jāatzīst, cik svarīgas ir šīs saistības, kā arī jāturpina process, kas tika sākts Parīzē, īstenojot vienošanos Eiropā.

Figure ES.3 EU greenhouse gas emission trends, projections and reduction targets

Source: EEA, 2015.

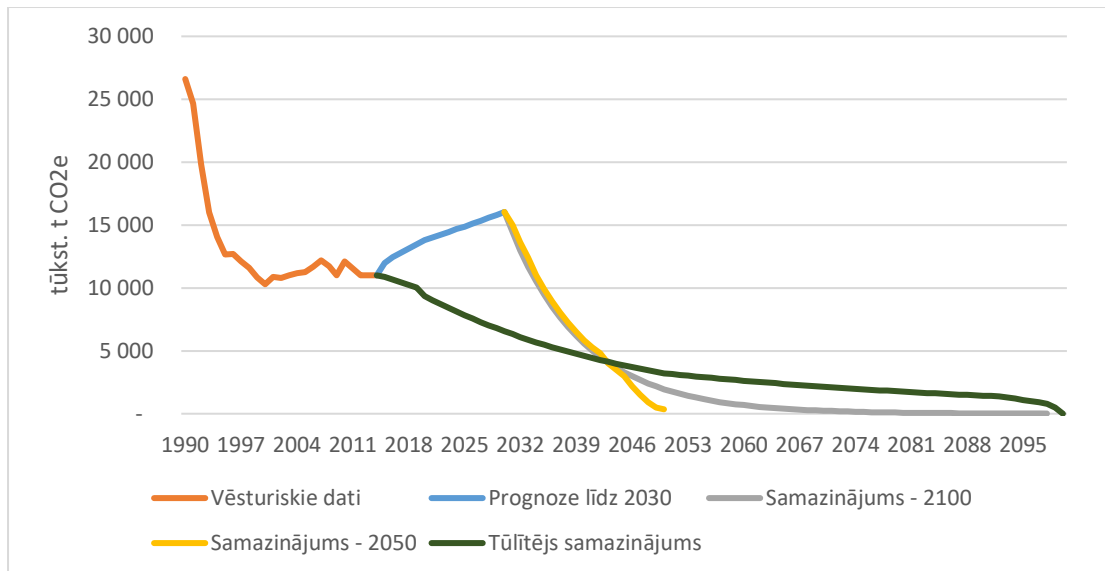
4 Situācija Latvijā

Lai nepārsniegtu 2°C pieauguma robežu, pēc ANO IPCC (2013) ekspertu aprēķiniem kopējās SEG emisijas laika posmā no 2000. – 2100. gadam, pasaulē nedrīkst pārsniegt 2380 Gt CO_{2e}. Laika posmā no 2000. – 2012. gadam mēs jau bijām emitējuši aptuveni 520 Gt CO_{2e}, līdz ar to no 2012. – 2100. gadam atliek vien 1860 Gt CO_{2e}.

Kāda tad ir Latvijas daļa šajā globālajā oglekļa budžetā? Viens no veidiem, kā to aprēķināt, ir sadalīt emisiju budžetu visiem godīgi uz galviņām. Paredzams, ka pasaules iedzīvotāju skaits 2050. gadā būs pieaudzis līdz aptuveni 10,9 miljardiem cilvēku, bet Latvijā iedzīvotāju skaits visdrīzāk būtiski nemainīsies un paliks aptuveni 2 miljoni, t. i. 0,018 % no pasaules iedzīvotājiem. Līdz ar to Latvija no 2012. – 2100. gadam var emitēt ne vairāk kā 335 miljonus tonnu CO_{2e}, kas ir aptuveni 3,8 miljoni tonnu gadā vai 1,9 t CO_{2e} uz vienu Latvijas iedzīvotāju gadā.

² Trends and projections in Europe 2015 — Tracking progress towards Europe's climate and energy, <http://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2015#tab-data-visualisations>

1. attēls: SEG emisijas un to prognozes Latvijai (tūkstoši tonnu CO_{2e}).

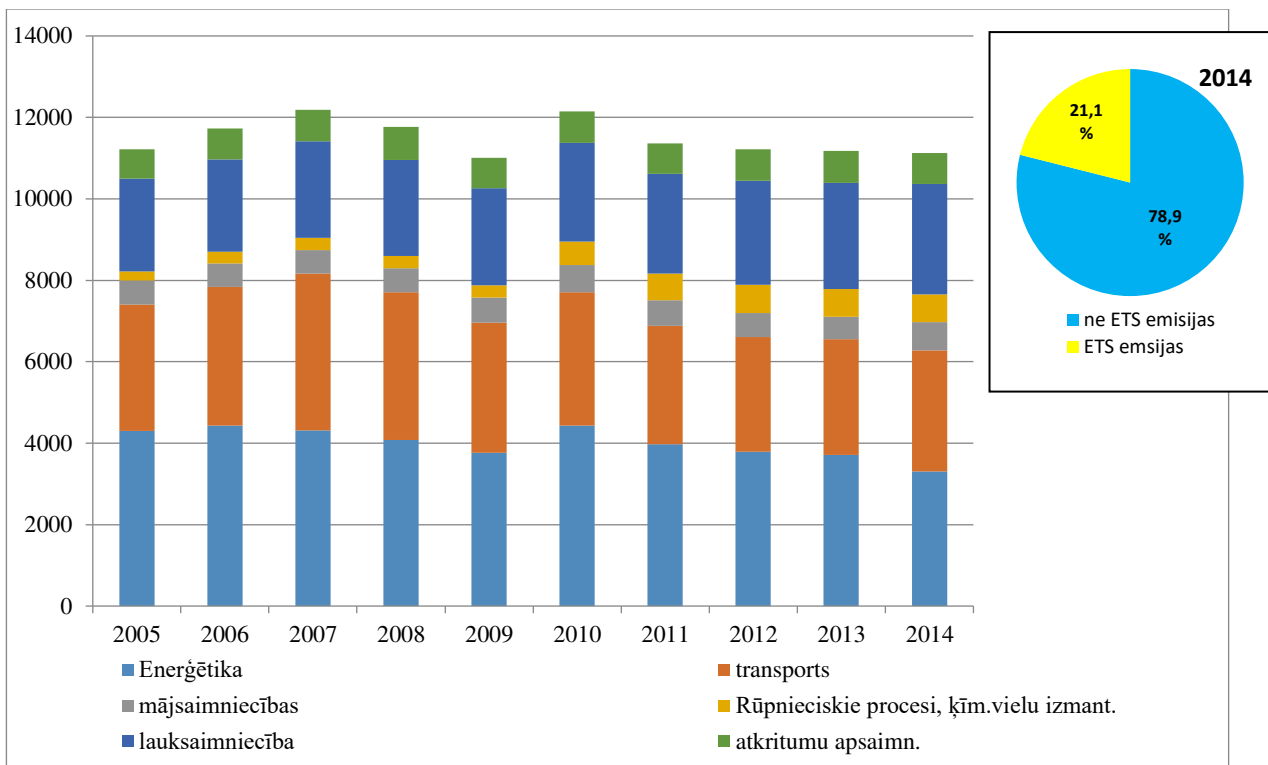
Pēdējos gados, ja rēķina teritoriālās emisijas –, tās, kas ir fiziski emitētas Latvijas teritorijā, Latvija ir radījusi daudz vairāk emisiju – aptuveni 11 miljonus tonnu CO_{2e} gadā un tiek prognozēts ka šīs emisijas līdz 2030. gadam tikai augs. Pēc pašreizējām prognozēm 2030. gadā emisijas Latvijā pārsniegs 16 miljonus tonnu CO_{2e}.

Līdz ar to līdz 2030. gadam jau būsim iztērējuši 264 miljonus tonnu CO_{2e} vai 79 % no sava 2012. - 2100. gada oglekļa budžeta. Lai izpildītu apņemšanos dot savu ieguldījumu klimata pārmaiņu samazināšanā, pēc 2030. gada būs spiesti emisijas radikāli samazināt, jo laika posmam no 2031. – 2100. gadam Latvijas kontā būs palikušas tikai 71 miljonus tonnu CO_{2e} (1. attēls). Lai izpildītu apņemšanos, emisijas, sākot no 2031. gada, būtu jāsamazina par 17,5 % katru gadu. Līdz ar to pašreizējā klimata politika izskatās pēc ļoti radikālas prokrastinācijas pieejas, kas šodienas problēmas nerisina, bet pārliek uz tālāku nākotni. Pēc šīs pieejas emisiju samazinājumam pēc 2030. gada būtu jābūt gandrīz tikpat straujam kā pēc Padomju Savienības sabrukuma 1990. gadu sākumā. Taču mēs zinām, ka tas nozīmētu arī būtisku labklājības samazināšanos.

4.1 Kopējais Latvijas SEG emisiju apjoms

Atbilstoši 2016. gada SEG inventarizācijai par 1990. - 2014. gadu (ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un Saistību pārdales lēmuma ietvaros)³, Latvijas kopējās SEG emisijas no 1990. gada līdz 2014. gadam ir samazinātas par 57,55 %, tomēr no 2005. gada kopējās Latvijas SEG emisijas ir samazinātas tikai par 0,81 % no 1990. gada apjoma (2. attēls).

³ GHG Inventory EU, http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/mmr/art07_inventory/ghg_inventory/envvpkkoq/

2. attēls. Latvijas faktiskās SEG emisijas 2005. - 2014. g. (kt CO₂ ekv.)⁴

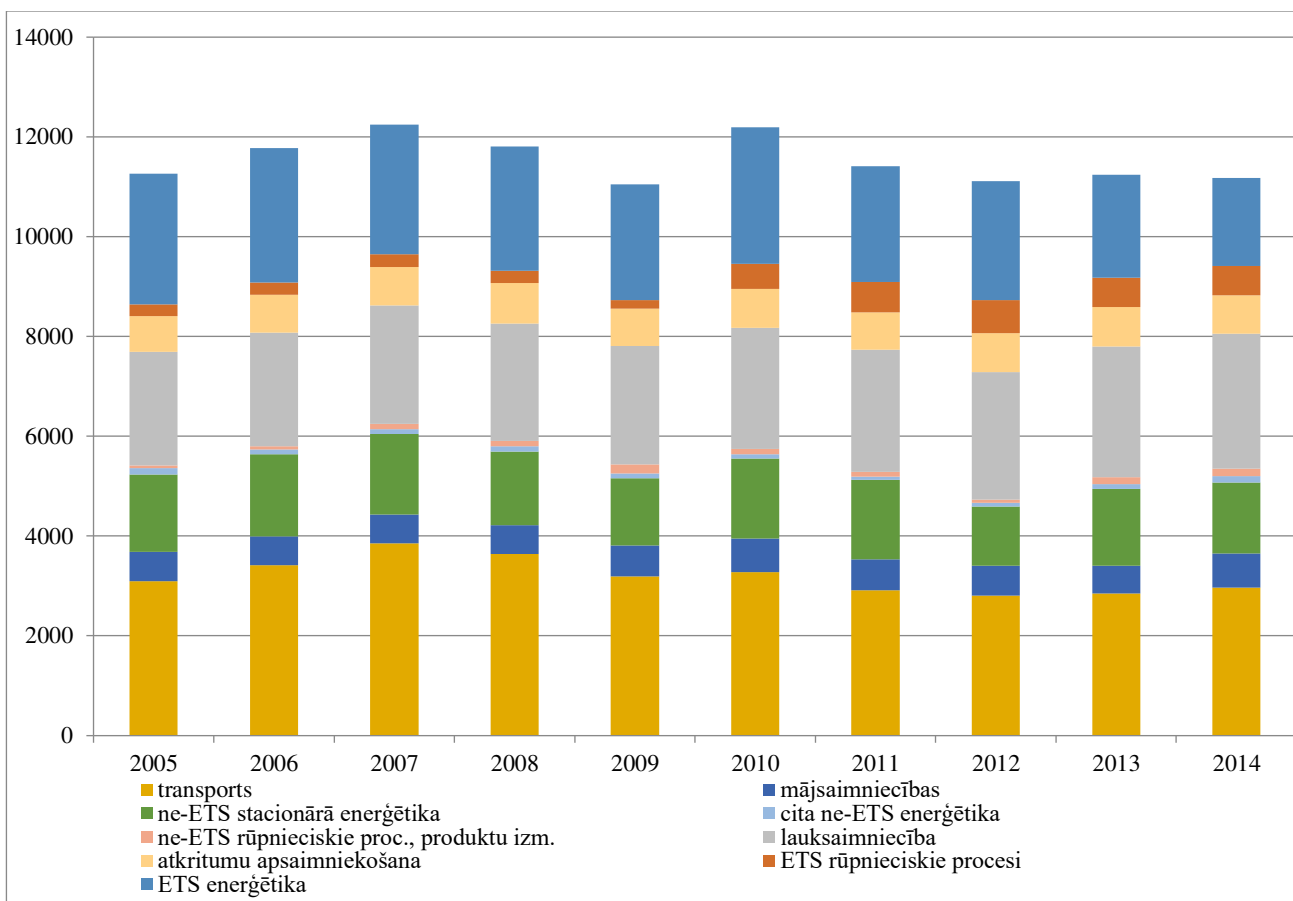
Lielākā daļa no kopējā valsts SEG emisiju apjoma 2014. gadā ir radīta:

- kurināmā izmantošana stacionārajās sadedzināšanas iekārtās – 29,6 %;
- transporta sektorā – 26,6 %, kur emisiju apjomā absolūti dominē emisijas no degvielas patēriņa autotransportā;
- lauksaimniecībā – 24,2 %;
- rūpnieciskos procesos un atkritumu apsaimniekošanā – 6,6 % un 6,8 % attiecīgi.

Ne-ETS darbību SEG emisiju dinamika šobrīd liecina par emisiju palielinājumu – 4,9 % palielinājums 2005. - 2014. g. un 2,7 % palielinājums 2013. - 2014. gadā (3. attēls). Lielākais ne-ETS darbību SEG emisiju palielinājums 2005. - 2014. g. ir novērojams lauksaimniecības sektorā – 19,1 % (3,3 % palielinājums 2013 - 2014. g.).

⁴ datu avots: 2016. gada SEG inventarizācija.

⁵ Kurināmā izmantošana stacionārajās tehnoloģiskajās iekārtās gan siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanai, gan rūpniecisko ražošanas procesu nodrošināšanai, gan lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē.

3. attēls ETS un ne-ETS darbību SEG faktiskās emisijas un SEG emisiju prognoze līdz 2030. g. (kt CO₂ ekv.)⁶

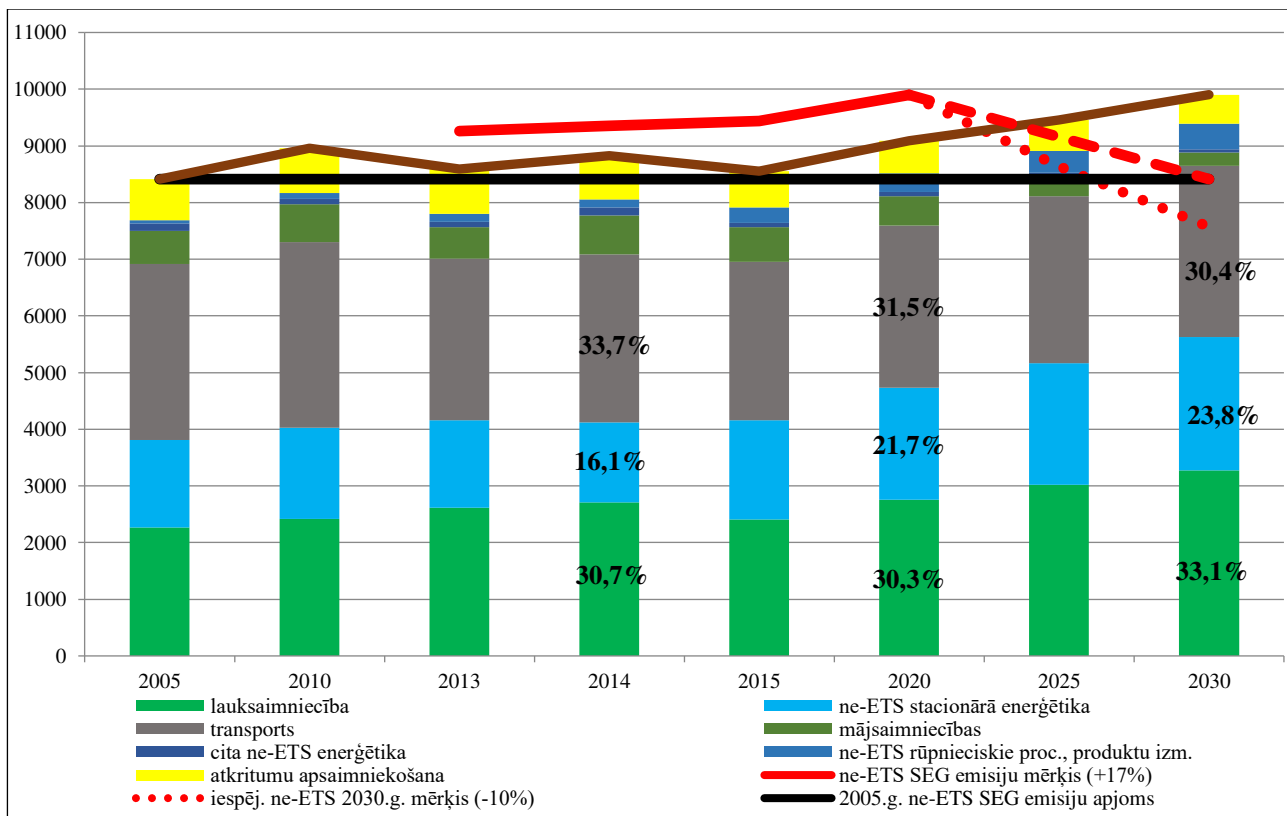
ES ETS operatoru radītais SEG emisiju apjoms, kas, salīdzinot ar pārējām ES 28 DV, ir būtiski mazāks – 2014. gadā tikai 21,1 % no kopējā Latvijas SEG emisiju apjoma. Šis rādītājs ir otrs zemākais ES dalībvalstu vidū (1. vietā ir Luksemburga ar apmēram 82 %). ES ETS operatori laika periodā no ES ETS 3. perioda sākuma (2013. gads) ir samazinājuši savas SEG emisijas par 11,2 % (17,5 % samazinājums no 2005. gada).

4.2 Latvijas ne-ETS darbību SEG emisiju prognoze līdz 2030. gadam

Analizējot Latvijas ekspertu sagatavotās SEG emisiju prognozes⁷ laika posmam līdz 2035. gadam, ko VARAM iesniedza EK 2015. gada 19. jūnijā Eiropas Parlamenta un Padomes regulas Nr.525/2012 prasību ietvaros, var secināt, ka **kopējās ne-ETS darbības SEG emisijas laika periodā no 2005. - 2020. gadam pieaugs par 8,1 %**. Ne-ETS darbībās lielākais SEG emisiju un īpatsvara kopējā SEG emisiju apjomā pieaugums laika posmā no 2005. - 2020. gadam ir prognozēts ne-ETS stacionārajai enerģētikai – 28 %, un lauksaimniecības sektoram – 21,4 %. Tādējādi šobrīd ir jāsecina, ka **Latvija varēs izpildīt savu saistošo 2020. gada ne-ETS darbību SEG emisiju samazināšanas mērķi** bez papildus pasākumu īstenošanas (4. attēls).

⁶ Datu avots: 2015. gada prognozes, kas iesniegtas EK

⁷ http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/mmr/art04-13-14_lcds_pams_projections/envvyqbag/

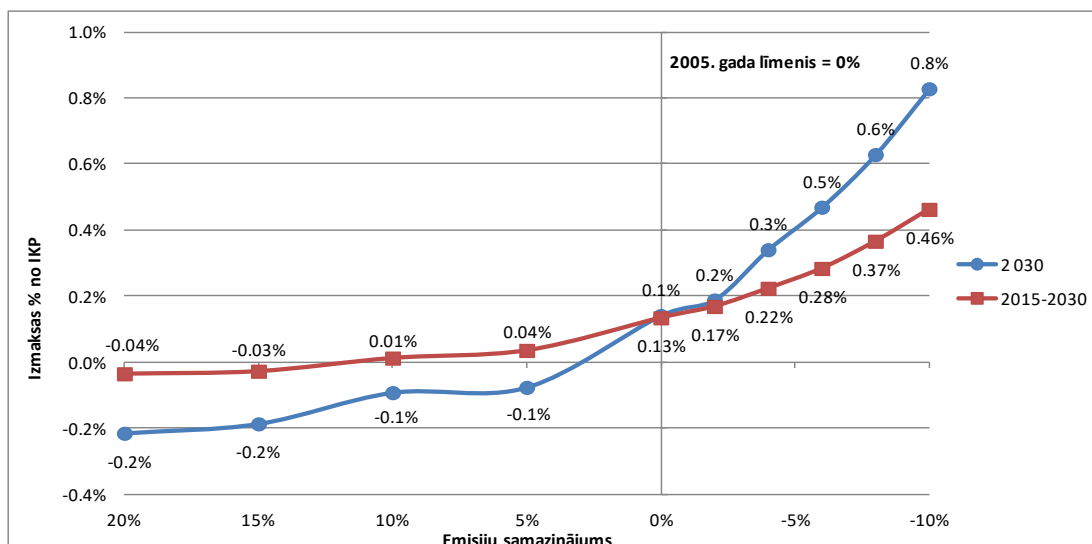
4. attēls Latvijas ne-ETS darbību SEG faktiskās emisijas un emisiju prognozes 2005. - 2030. g. (kt CO₂ ekv.)

Tomēr, balstoties uz 2015. gadā iesniegtajām SEG emisiju prognozēm, arī redzams, ka periodā līdz 2030. gadam, īstenojot tikai tos pasākumus, kuri ir iekļauti scenārijā ar pasākumiem, kopējās Latvijas SEG emisijas pieaugs par 25 % salīdzinot ar 2005. gada kopējo valsts SEG emisiju apjomu, bet ne-ETS darbību SEG emisijas pieaugs par 17,7 % (5. attēls). Vislielāko ieguldījumu ne-ETS darbību SEG emisiju pieaugumā dos lauksaimniecības sektora SEG emisiju pieaugums – 44,3 % salīdzinot ar 2005. gada SEG emisiju apjomu, un ne-ETS stacionārās enerģētikas (izņemot mājsaimniecības) SEG emisiju pieaugums – 52,5 % salīdzinot ar 2005. gada SEG emisiju apjomu. Šāds pieaugums nevarēs nodrošināt pat, atbilstoši Eiropadomes secinājumiem, Latvijai vismazāko iespējamo mērķu sasniegšanu – 0 % ne-ETS darbību SEG emisiju samazinājums no 2005. gada ne-ETS darbību SEG emisiju apjoma.

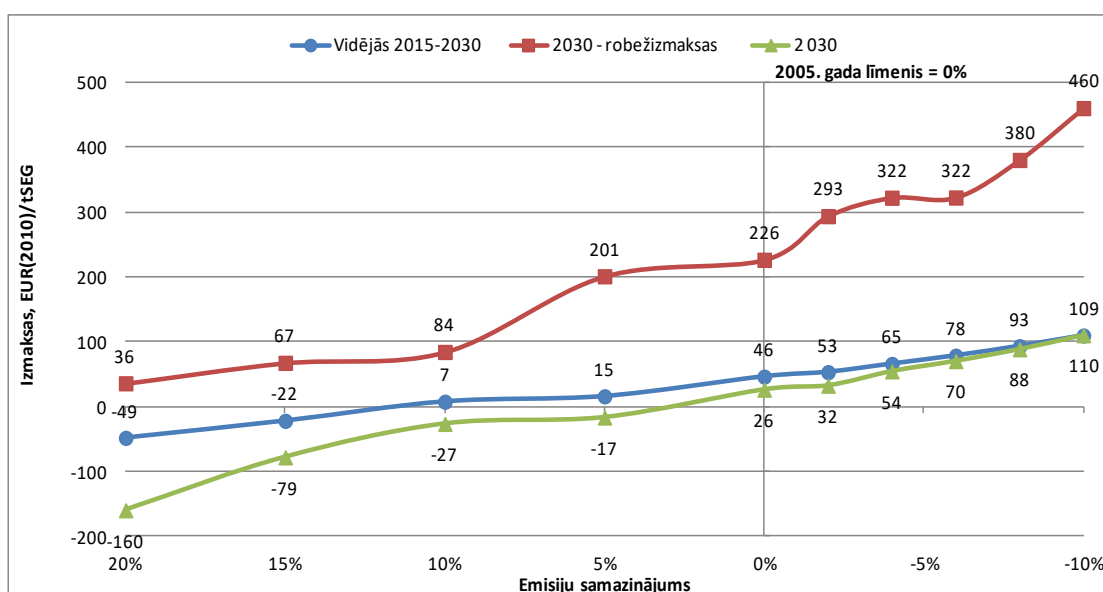
Vērtējot iespējas veikt SEG emisiju samazināšanu periodā pēc 2020. gada, 2014. gadā FEI sagatavoja ne-ETS darbību SEG emisiju prognozi vairākos scenārijos ar SEG emisiju samazinājumu pret 2005. gadu, kā arī noteica samazinājuma izmaksas trim ne-ETS darbību SEG emisiju samazināšanas mērķiem 2030. gadā:

1. references scenārijam (SEG emisiju apjoma izmaiņas, ņemot vērā spēkā esošo politiku un pasākumus);
2. 0 % samazinājumam pret 2005. gadu;
3. 10 % samazinājumam pret 2005. gadu.

8 Eiropadomes secinājumu 2.10. apakšpunkts – „Visas dalībvalstis sniegs ieguldījumu, lai 2030. gadā sasniegtu kopējo ES emisiju samazinājumu – īstenojot mērķus, kuru apjoms ir no 0 % līdz - 40 % salīdzinājumā ar 2005. gadu.

5. attēls ne-ETS darbību SEG emisiju apjoma uz 2030. gadu izmaksas dažādos prognožu scenārijos. (% no IKP)⁹

6. attēls ne-ETS darbību SEG emisiju apjoma uz 2030. gadu vidējās izmaksas dažādos prognožu scenārijos. (eiro 2010. gada vērtībās uz tonnu SEG emisiju apjoma)¹⁰

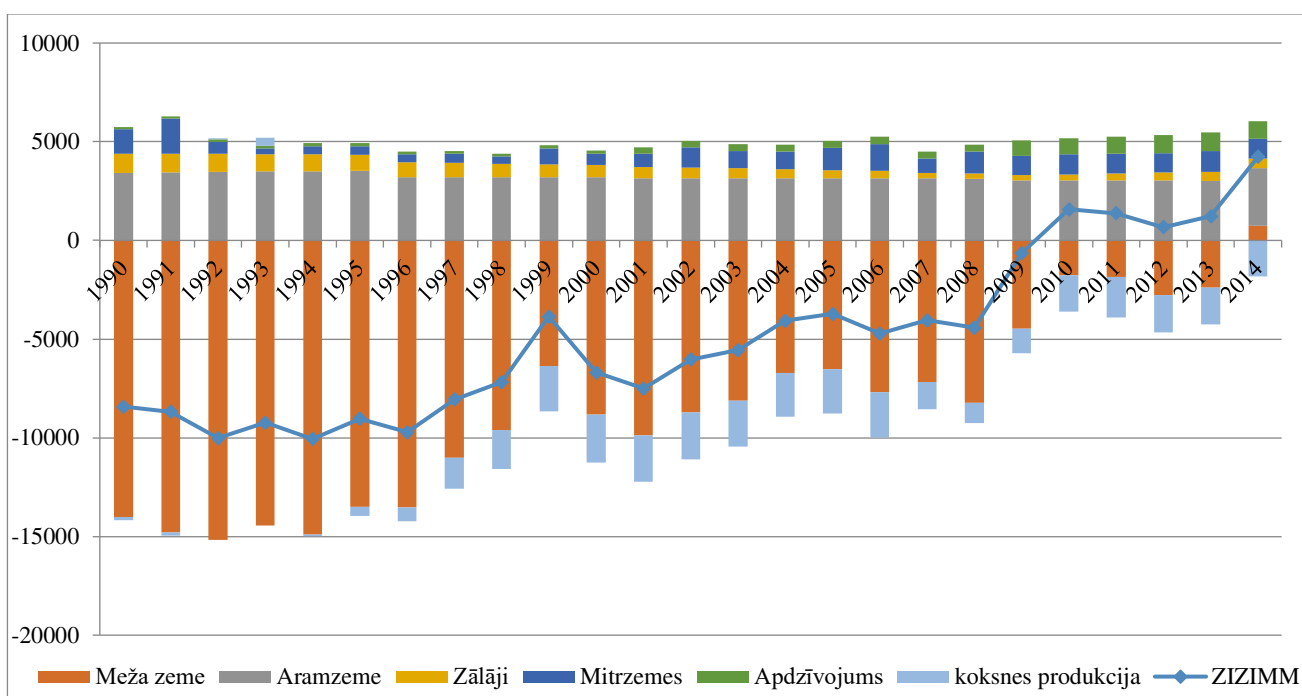
5. un 6. attēlā redzams, ka ne-ETS darbību SEG emisiju samazinājums, kas ir lielāks par 5-6 % no 2005. gada ne-ETS SEG emisiju apjoma, būtiski palielina ne-ETS darbību SEG emisiju robežizmaksas. Tādējādi var secināt, ka 5 % samazinājums ir t.s. kritiskais punkts, ņemot vērā vidējās emisiju samazināšanas izmaksas un ietekmi uz IKP.

⁹ 2014. gada Fizikālās enerģētikas institūta pētījums „SEG emisijas Latvijā un Atsauces scenārija izstrādāšana Scenārijs ar spēkā esošiem pasākumiem un politikām enerģētikā”

¹⁰ 2014. gada Fizikālās enerģētikas institūta pētījums „SEG emisijas Latvijā un Atsauces scenārija izstrādāšana Scenārijs ar spēkā esošiem pasākumiem un politikām enerģētikā”

4.3 ZIZIMM SEG emisijas un CO₂ piesaiste

Saskaņā ar 2016. gadā iesniegto SEG inventarizāciju par 1990. - 2014. gadu (ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un Saistību pārdales lēmuma ietvaros)¹¹ ZIZIMM sektors jau Saistību pārdales lēmuma 1. periodā (2013. - 2020. gads) ir SEG emisiju avots (piesaiste ir mazāka nekā sektorā radītās SEG emisijas), un tiek prognozēts, ka šīs emisijas arvien palielināsies laikposmā līdz 2030. gadam (arī ņemot vērā plānoto RailBaltica projektu) (7. attēls). CO₂ piesaiste ZIZIMM sektorā Latvijā ir aprēķināta tikai divos sektoros – meža zemes un nocirstas koksnes produkti¹². Meža zemes sektors no 2014. gada vairs nenodrošina neto piesaisti (piesaiste mežā ir mazāka nekā SEG emisijas mežā). CO₂ piesaistes zudums meža zemes sektorā iespējams ir izskaidrojams ar to, ka pēdējos gados ir par apmēram 14 % palielinājies mežistrādes apjoms kā rezultātā ir zudumi CO₂ piesaistē un palielinājušās SEG emisijas, un par 10 % samazinājies krājas pieaugums, kā rezultātā ir samazinājies CO₂ piesaistes pieaugums (saskaņā ar ZIZIMM ekspertu novērtējumu).

7. attēls ZIZIMM faktiskās SEG emisijas un CO₂ piesaiste (kt CO₂ ekv.)¹³

Papildus nozīmīgi, ka ZIZIMM sektorā ir novērojama īpaši būtiska datu neprecizitāte, kas var pārsniegt 100 %, kā arī atšķiras aprēķinātie dati (veikti pārrēķini) starp dažādu gadu SEG inventarizācijām. Piemēram, 2015. gada novembrī Eiropas Komisijai un UNFCCC sekretariātam iesniegtās inventarizācijas dati un 2016. gada janvārī Eiropas Komisijai iesniegtās SEG inventarizācijas dati meža zemes sektorā visā laika rindā atšķiras par 300 % - 800 %, kas liecina par to, ka veiktie pārrēķini ir īpaši būtiski. ZIZIMM sektora SEG emisiju un CO₂ piesaistes uzskaites veikšanai tiek izmantotas Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (turpmāk – IPCC) izstrādātās vadlīnijas, kuras ir obligāti jāpiemēro visām valstīm, sagatavojot SEG emisiju un CO₂ piesaistes uzskaites ziņojumus. Līdz šim vadlīnijas mainījušās trīs reizes, tomēr ZIZIMM sektora SEG emisiju un CO₂ piesaistes aprēķini būtiski mainījušies gandrīz

¹¹ http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/mmr/art07_inventory/ghg_inventory/envvpkkoq/

¹² Ja nocirsta koksne tiek pārstrādāta koksnes produktos (piemēram, mēbelēs), tādējādi nodrošinot, ka piesaistītais CO₂ emisiju apjoms netiek atkal-emitēts atmosfērā, tad šis atkal-neemitētais CO₂ apjoms tiek pieskaitīts nodrošinātajam CO₂ piesaistes apjomam

¹³ datu avots: 2016. gada SEG inventarizācija

katru gadu. Izmaiņas izraisīja ne vien obligāti piemērojamo vadlīniju izmaiņas, bet arī datu avotu, aprēķinu pieejas un izmantojamo emisijas faktoru izmaiņas. Visbūtiskākās izmaiņas notikušas 2015. gadā, kad notika pāreja no 2003. gada vadlīnijām¹⁴ uz 2006. gada vadlīnijām¹⁵. Papildus tam, 2015. gadā Latvija sāka piemērot brīvprātīgi piemērojamo 2013. gada vadlīniju papildinājumu mitrziem¹⁶. 2006. gada vadlīniju izmantošana ir obligāta, savukārt 2013. gada vadlīniju papildinājums mitrziem ir brīvprātīgs, taču tiek atzīts, ka tā ir laba prakse izmantot jaunākās vadlīnijas, tādēļ arī Latvija izvēlējās sākt tās piemērot.

Saistību pārdales lēmuma periodā līdz 2020. gadam ZIZIMM sektors nav iekļauts kopējā ne-ETS darbību SEG emisiju samazināšanas mērķī, bet atsevišķām ZIZIMM sektora darbībām (apmežošana, atkārtota apmežošana, atmežošana un meža apsaimniekošana) ir noteikts savs 2020. gada mērķis – meža apsaimniekošanas references līmenis (turpmāk FMRL (*forest management reference level*) – 16 302 kt CO₂ (gadā). Līdz ar to Latvijai ir jānodrošina kopējā CO₂ piesaiste 130 416 kt CO₂ periodā 2013. - 2020. g.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumu Nr.529/2013, FMRL ir iespējams pārrēķināt, ja jaunāko ziņošanas vadlīniju dēļ, un tajā noteiktās metodoloģijas maiņas dēļ dalībvalstīm ir radušies pārrēķini. Šobrīd nav zināms, kāds varētu būt pārrēķinātais FMRL, tomēr nav sagaidāms, ka tas automātiski atrisinās esošo situāciju, proti, pieļaus neto SEG emisijas no ZIZIMM sektora.

2015. gada 3. novembra Ministru kabineta sēdē tika apstiprināts Ministru kabineta rīkojums "Par koku ciršanas maksimāli pieļaujamo apjomu 2016. – 2020. gadam" (protokols Nr.57 39.§), ar ko par 6 % pieaugums maksimāli iespējamā ciršanas apjomā no perioda 2011. - 2015. g., ka periodā līdz 2020. gadam būs 24 567 031 m³. Saskaņā ar LVMI „Silava”, kas sagatavo SEG inventarizācijas ZIZIMM sektoram un uzrauga un aprēķina SEG emisijas un CO₂ piesaistes apjomus, tad vidēji 1 m³ koksnes ir 1 t CO₂. Tādējādi Ministru kabineta rīkojuma ietekme nākamajos 5 gados būs CO₂ piesaistes samazināšanās par 24 567 031 t, un papildus SEG emisijas no atmežošanas darbībām.

4.4 Detalizētāka informācija par nozaru situāciju

4.4.1 Enerģētikas nozare

Saskaņā ar pieejamajiem statistikas datiem 2014. gadā enerģijas galapatēriņa struktūrā vadošās pozīcijas ieņēma: māsaimniecības ar 31 %, transports ar 28 %, rūpniecība un būvniecība ar 22 %, komerciālais un sabiedriskais transports ar 15 %, sekojot lauksaimniecībai, mezsaimniecībai un zivsaimniecībai ar 4 %.

Tas nozīmē, ka gan īstermiņa, gan ilgtermiņa perspektīvā **enerģētikas nozares attīstību galvenokārt ietekmēs transporta, rūpniecības un būvniecības¹⁷ sektoru attīstība un māsaimniecību enerģijas patēriņš**. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm laika posmam no 2015. - 2030. gadam visos lielākajos tautsaimniecības sektoros, t.sk. rūpniecībā, transportā un citos pakalpojumu sektoros, kā arī lauksaimniecībā, tiek plānota pastāvīga izaugsme¹⁸, līdz ar to ir pamats uzskatīt, ka pieaugs nozaru pieprasījums pēc enerģijas.

¹⁴ 2003 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories

¹⁵ 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories

¹⁶ 2013 Supplement to the 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories: Wetlands

¹⁷ Saskaņā ar statistikas datiem 2014. gadā kokrūpniecība veido 49 % no rūpniecības un būvniecības sektoru enerģijas patēriņa, kam seko nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana ar 18 %, būvniecība ar 12 % un pārtikas produktu ražošana ar 10 %.

¹⁸ Vidēji katrā piecu gadu periodā 2 – 6 % robežās, Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm: <https://www.em>.

2016. gada 2. februārī Ministru kabinets apstiprināja "Energētikas attīstības pamatnostādņu 2016. - 2020. gadam" projektu, kurā ir atspoguļoti Latvijas enerģētikas politikas ilgtermiņa mērķi, t.sk. attiecībā uz energoapgādes drošumu un ilgtspējīgu enerģētiku, kas savukārt ietver atjaunojamās enerģijas izmantošanas un energoefektivitātes veicināšanas pasākumus.

Latvijas **atjaunojamās enerģijas sektora attīstību** pārskatāmā nākotnē ietekmēs šobrīd spēkā esošais 40 % mērķis attiecībā uz AER īpatsvara sasniegšanu saražotās enerģijas bruto gala patēriņā 2020. gadā. Saskaņā ar aktuālajiem statistikas datiem 2014. gadā Latvijai šis rādītājs ir sasniedzis 38,65 %, kas nozīmē, ka pie pozitīvas atjaunojamās enerģijas ražošanas attīstības dinamikas izdosies izpildīt šo mērķi, tādējādi, mazinot atkarību no fosilās enerģijas un sniedzot enerģētikas nozares ieguldījumu SEG emisiju samazināšanā.

1. tabulā atspoguļotā informācija parāda AER relatīvo īpatsvaru 40% AER vispārējā mērķa īstenošanā 2014. gadā, kas jāņem vērā, vērtējot jautājumu par SEG emisijām.

1. tabula. 40 % atjaunojamās enerģijas mērķa komponentes¹⁹

AER veids	Sadalījums pa % punktiem	Relatīvais īpatsvars AER mērķa īstenošanā
Normalizētā hidroenerģija	6,34 %	16,40 %
Normalizētā vēja enerģija	0,29 %	0,75 %
Cietā biomas	30,09 %	77,85 %
Biogāze	1,39 %	3,60 %
Biodegviela	0,54 %	1,40 %
Kopā AER	38,65 %	100 %

Salīdzinājumam attiecībā uz 10 % AER īpatsvara mērķi enerģijas bruto gala patēriņā transporta sektorā 2020. gadā²⁰, 2014. gadā Latvija ir sasniegusi 3,23 %. Līdz ar to var iezīmēties potenciālas grūtības pienācīgā šī mērķa sasniegšanā, kas plašākā kontekstā savukārt raisa jautājumus par transporta nozares ieguldījumu SEG emisiju samazināšanā.

Attiecībā uz atjaunojamās enerģijas izplatību jāņem vērā, ka nozares tālāko attīstību ietekmēs jaunais valsts atbalsta mehānisms, ko plānots izstrādāt saskaņā ar jaunajām ES valsts atbalsta vadlīnijām, un, ņemot vērā EK atzinumu par līdzšinējo atbalsta mehānismu.

Līdztekus tam, aktuāls ir jautājums par 2020. gada valsts obligātā uzkrātā gala enerģijas ietaupījuma mērķa sasniegšanu 9896 GWh apmērā (kumulatīvi)²¹. Lai sekmētu tā sasniegšanu, šobrīd notiek Energoefektivitātes likumprojekta apstiprināšana Saeimā. Šajā kontekstā jāatzīmē, ka valsts īstenojamie pasākumi energoefektivitātes jomā līdz 2020. gadam ir galvenokārt veltīti iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanai, renovējot dzīvojamās mājas²², uzlabojot valsts

gov.lv/lv/nozares_politika/tautsaimniecibas_attistiba/informativais_zinojums_par_darba_tirgus_videja_un_ilgtermiņa_proгноzem/

¹⁹ Centrālās statistikas pārvaldes dati

²⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 23. aprīļa direktīva Nr.2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu un ar ko groza un sekojoši atceļ Direktīvas 2001/77/EK un 2003/30/EK

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra direktīva Nr.2012/27/ES „Par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK; detalizēti "Enerģētikas attīstības pamatnostādņu 2016. - 2020. gadam" projektā

²² Vēršam uzmanību uz to, ka ēku siltināšana īpaši veicina ETS emisiju samazināšanu

un pašvaldību ēku energoefektivitāti, kā arī sekmējot rūpniecisko energoefektivitāti. Šo darbību īstenošanai 2016. gadā plānots pabeigt ES struktūrfondu finansējuma atbalsta programmas.

Energoefektivitātes mērķa sasniegšana cita starpā paredz tādas pasākumus kā energopārvaldības sistēmu ieviešanu, energoauditu veikšanu un efektīvu enerģijas taupības pasākumu īstenošanu uzņēmumos, kā arī valsts un pašvaldību iestādēs²³.

Ņemot vērā to, ka 2020. gada energoefektivitātes mērķa sasniegšana ir liels izaicinājums gan uzņēmumiem, gan valstij kopumā, kontekstā ar 2030. gada nacionālo energoefektivitātes mērķi, kas būs zināms 2016. gadā, Ekonomikas ministrija ir piesardzīga attiecībā uz šīs jomas ieguldījumu KEPS2030 plānotajā SEG emisiju samazināšanā.

Līdztekus minētajam, enerģētikas sistēmas attīstības kontekstā aktuāls ir jautājums par infrastruktūras²⁴, t.sk. starpsavienojumu attīstību, īstenojot ES Kopējo interešu projektus. Šeit galvenais nolūks ir sekmēt energoapgādes drošumu un ES enerģijas (gāzes un elektroenerģijas) tirgus attīstību.

4.4.2 Transports

Transporta sektors 2014. gadā radīja 33,7 % no Latvijas ne-ETS darbību SEG emisiju apjoma. Galvenais emisiju avots ir ceļu transports un dzelzceļš: 2014. gadā SEG emisijas ceļu transportā veidoja 91,4 %, bet dzelzceļa transportā – 8 % no kopējām transporta SEG emisijām²⁵.

Ceļu transporta SEG emisiju struktūrā dominē vieglās automašīnas. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk tekstā – CSP) datiem, no 1995. līdz 2013. gadam Latvijā reģistrēto vieglo transportlīdzekļu skaits ir divkārtšojies. Latvijā 1995. gada beigās bija reģistrēti 331,8 tūkst. vieglie transportlīdzekļi, bet 2015. gada beigās – 634,6 tūkst. Reģistrēto vieglo transportlīdzekļu skaits maksimumu sasniedza 2008. gadā, kad Latvijā bija reģistrēti 932,8 tūkst. vieglo transportlīdzekļu. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits uz 1000 iedzīvotājiem šajā laika periodā pieaudzis no 134 transportlīdzekļiem uz 1000 iedzīvotājiem 1995. gadā līdz 316 transportlīdzekļiem uz 1000 iedzīvotājiem 2013. gadā (augstākais fiksētais rādītājs bija 2008. gadā – 431 transportlīdzekļi uz 1000 iedzīvotājiem).

CSP dati par vieglo transportlīdzekļu sadalījumu pa vecuma grupām liecina, ka lielākā daļa Latvijā reģistrēto vieglo transportlīdzekļu ir 11 un vairāk gadus vecas. Pakāpeniski ir notikusi autoparka vidējā vecuma samazināšanās: 11 un vairāk gadus veco vieglo transportlīdzekļu īpatsvars samazinājies no 80,1 % 1997. gadā līdz 71,5 % 2013. gadā. Transportlīdzekļu vidējā vecuma samazināšanās labi korelē ar IKP pieaugumu. Saskaņā ar Autotirgotāju Asociācijas informāciju, vidējais vieglo transportlīdzekļu vecums Latvijā ir 12,9 gadi.

Ar benzīnu darbināmu transportlīdzekļu īpatsvars samazinājies no 94,8 % 1997. gadā līdz 49,7 % 2013. gadā, un attiecīgi ar dīzeļdegvielu darbināmu transportlīdzekļu īpatsvars pieaudzis no 5,2 % 1997. gadā līdz 43,0 % 2013. gadā. Ar autogāzi darbināmo reģistrēto transportlīdzekļu īpatsvars palielinājies no 0,1 % 1999. gadā līdz 7,3 % 2013. gadā.

1996. - 2005. gadā bija vērojams pasažieru skaita pieaugums sabiedriskajā transportā, sasniedzot 430 milj. 2005. gadā. Turpmākajā periodā pasažieru skaits sabiedriskā transporta pārvadājumos ir samazinājies. Šīs izmaiņas varētu būt izskaidrojamas ar to, ka arī iedzīvotāju blīvums (apdzīvotība) ir samazinājies no 33 cilv./km² 2010. gadā uz 31

²³ Energoefektivitātes likumprojekts

²⁴ Detalizēta informācija atspoguļota "Informatīvajā ziņojumā par enerģētikas politikas finansēšanu laika posmā no 2014. -2020. gadam" (20.05.2014. MK prot. Nr. 29, 39.§.)

²⁵ 2016. gada SEG inventarizācija, LVĢMC

cilv.km² 2013. un 2014. gadā²⁶. Latvijā šis rādītājs ir ceturtais mazākais ES27, kur mazāks ir tikai FI, SE, EE, kuriem savukārt ir lielāks IKP/iedz. rādītājs.

Pretēji pasažieru pārvadājumiem, pārvadāto kravu apjoms kopš 1995. gada ir pakāpeniski palielinājies. **Kravu pārvadājumu apjoms pieaudzis gandrīz divas reizes: no 64 milj. tonnu 1995. gadā līdz 116 milj. tonnu 2013. gadā. Kravu pārvadājumos dominē dzelzceļš un autotransports. Līdz ar kravu pārvadājumu apjoma palielināšanos, ir pieaudzis arī reģistrēto kravas automašīnu skaits.**

Transporta attīstības pamatnostādņēs 2014. – 2020. gadam izvirzīts mērķis nodrošināt konkurētspējīgu, ilgtspējīgu, komodālu transporta sistēmu, kas garantē augstas kvalitātes mobilitāti, efektīvi izmantojot resursus, t.s. ES fondus. Pamatnostādņēs definēta virkne prioritāšu līdz 2020. gadam, kas tieši vai pastarpināti sasauca ar enerģētikas politikas uzstādījumiem. Šīs prioritātes ir: dzelzceļa elektrifikācija, politikas rezultāts – par 20 % palielināts elektrificēto dzelzceļa līniju garums, kā arī ilgtspējīga transporta –, piemēram, elektromobilitātes, atbalsts. **Transporta attīstības pamatnostādņēs 2014. – 2020. gadam ietverts uzstādījums, ka ilgtspējīgam transportam jābūt maksimāli nepiesārņojošam.**

Atbilstoši Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumam, plānojot reģionālo starppilsētu nozīmes maršrutu tīkla maršrutus ar lielu pasažieru plūsmu, prioritāri ir maršruti pa sliežu ceļiem. Attiecībā uz autotransportu jāapzinās, ka „tradicionālās degvielas” transportlīdzekļu (auto ar benzīna vai dīzeļdegvielas dzinējiem) izņemšana no apgrozības nepieciešams kompensēt ar videi draudzīgu cita tipa transportlīdzekļu (elektro, hibrīddzinēji, ūdeņraža, saspiesta gaisa) plašāku izmantošanu. Taču šādi „zaļie” transportlīdzekļi pašreiz ir un tuvākajos gados būs ievērojami dārgāki par tradicionālajiem transportlīdzekļiem gan iegādē, gan ekspluatācijā. Tādēļ mērķis ir cieši saistīts ar sabiedrības finansiālajām iespējām. **Arvien plašāk tiek ieviesti tādi emisiju samazināšanas pasākumi kā transportlīdzekļu energoefektivitāte un degvielas patēriņa samazināšana, kas bieži vien ir arī izmaksu ziņā draudzīgi pasākumi.**

Pašreizējā transporta sistēma nav uzskatāma par ilgtspējīgu. ES transporta politikas “Baltajā grāmatā: Ceļvedis uz Eiropas vienoto transporta telpu – virzība uz konkurētspējīgu un resursefektīvu transporta sistēmu” ir ietverti vairāki mērķi konkurētspējīgas un resursefektīvas transporta sistēmas izveidei – kritēriji, lai sasniegtu mērķi par 60 % samazināt SEG emisijas.

4.4.3 Lauksaimniecība

Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumā „Lauksaimniecības rādītāju un SEG emisiju no lauksaimniecības sektora prognoze 2020., 2030. un 2050. gadiem ar papildus pasākumiem emisiju samazināšanai” (LLU, 2015) ir dots detalizēts Latvijas lauksaimniecības nozares raksturojums, tās sociāli-ekonomiskā loma Latvijas tautsaimniecībā (sasaiste ar citām Latvijas tautsaimniecības nozarēm) un attīstība potenciāls (lauksaimniecības rādītāju prognozes).

Pētījuma secinājumi:

- Latvijas lauksaimniecības attīstībai ir vērojams ražošanas potenciāls – gan attiecībā uz pieejamiem un pagaidām vēl līdz galam neizmantotiem lauksaimniecības zemes resursiem, gan arī uz vispārēju ilgtspējīgas ražošanas efektivitātes pieaugumu, ņemot vērā to, ka faktiski visi Latvijas lauksaimniecības ražošanas efektivitātes rādītāji joprojām būtiski atpaliek no ES vidējiem un tas ir attīstības jautājums.

²⁶ Centrālās statistikas pārvaldes dati

²⁷ <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

- ES politikas ir jāizstrādā tā, lai tās būtu vērstas uz teritoriju līdzsvarotu attīstību. Latvijai no valsts sociālās drošības aspektiem būtiski veicināt iedzīvotāju nodarbinātību, kas saistīta ar vietējo ražotāju un resursu pilnvērtīgu izmantošanu.
- Latvijas lauksaimniecības attīstība plānota, lai sekmētu pārtikas ražošanu, nodrošinot nozares konkurētspējas palielināšanos un lai sekmētu lauku saimniecību ienākumu pieaugumu.
- Latvijas agroklīmatiskie parametri (temperatūra, mitrums), salīdzinot ar citām ES valstīm, ir lauksaimnieciskajai ražošanai kopumā labvēlīgi.
- Latvijas ģeogrāfiskais novietojums un klimats kopumā ir ļoti priekšnoteikumi, lai lauksaimniecības nozare spētu nodrošināt nepieciešamos resursus iekšējam tirgum un eksportam.
- 2014. - 2020. gada plānošanas periodā Latvijas lauksaimniecībai un lauku attīstībai ir pieejami nozīmīgi ES finansējuma apjomi, proti, tiešajos maksājumos Latvijas lauksaimnieki saņems 1,6 miljardus eiro, kas ir par 120 % vairāk nekā 2007. - 2013. gadu periodā, savukārt Lauku attīstības programmas pasākumu īstenošanai pieejams finansējums ir 1,531 miljarda eiro apmērā, kas ir par 11 % vairāk nekā iepriekšējā 2007. - 2013. gadu periodā.

Papildus Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūta pētījumā „SEG atļautās emisijas apjoma samazināšana un Latvijas lauksaimniecība”, iespējamās ietekmes uz Latvijas sabiedrību sākotnējs novērtējums (2014) ir izvērtēts, kā mainītos lauksaimniecības un ar to saistīto nozaru devums Latvijas tautsaimniecībā pie dažādajiem lauksaimniecības izcelsmes siltumnīcefekta gāzu emisiju apjomu samazināšanas politiskajiem scenārijiem. Analizēta lauksaimniecības siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas sociāl-ekonomiskā ietekme.

Pētījuma secinājumi:

1. Latvijas lauksaimniecības sektora attīstība atbilstīgi plāniem attīstīt produktīvu lauksaimniecisko ražošanu uz racionāli pieejamajiem 2,0 milj. ha, kas nozīmē lauksaimniecības produkcijas izlaides pieaugumu laika posmā līdz 2030. gadam vismaz 1,8 reizes, salīdzinot ar 2012. gada rādītājiem, praktiski neizbēgami radīs papildus siltumnīcefekta gāzu emisijas.
2. Ja uz ne-ETS sektoru nākotnē tiktu attiecināti kādi SEG emisiju apjomu ierobežojumi, tam nekādi nevajadzētu kļūt par ierobežojošo faktoru lauksaimniecības ražošanas attīstībai.
3. Lauksaimniecībai SEG emisiju samazinājums par 10 % no 2005. gada līmeņa saskaņā ar pētījuma rezultātiem, praktiski nozīmētu uzdevumu samazināt ražošanu (lauksaimniecības izlaidi) pret pašreizējo līmeni par ~ 30 %, ar no tā izrietošajām sekām – nodarbinātības vēl straujāku samazinājumu tieši lauksaimniecībā, bet papildus samazinājums būtu vēl arī saistītajās nozarēs.
4. SEG emisiju samazināšanas uzdevums līdz 2030. gadam lauksaimniecībai pat attiecībā pret 2012. gada līmeni par katru 1 % punktu samazinājuma būtībā nozīmē:
  - lauksaimniecības izlaides samazināšanu par ~10,5 milj. EUR;
  - lauksaimniecībā radītās pievienotās vērtības samazināšanu par ~2,5 milj. EUR;
  - nodarbinātības samazināšanu par 0,6 tūkstošiem pilna laika strādājošo cilvēku.
  - produktīvi izmantotas LIZ platības samazinājumu par 12 tūkst. ha.

4.5 ZIZIMM

Latvijas meža nozares esošā situācija, identificētās problēmas, kā arī attīstības tendences un nākotnes noteiktie rīcības virzieni ir izklāstīti 2015. gadā apstiprinātajās Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēs 2015. - 2020. gadam (turpmāk tekstā – MSNP 2020). MSNP 2020 ir noteikti trīs galvenie rīcības virzieni mērķi) un attiecīgi – politikas rezultātos. Katram mērķim rīcības virziena ietvaros plānoti galvenie pasākumi/uzdevumi, sasniedzamie rezultāti un rezultatīvie rādītāji.

Latvijas meža nozares galvenie mērķi laika periodam līdz 2020. gadam ir šādi:

- Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta;
- Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām;
- Meža nozares attīstībai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis.

Šie mērķi ietver meža resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas principu stiprināšanu, kas vienlaikus sniegs pozitīvu ietekmi CO₂ piesaistes stabilizēšanā un mežaudžu rezistences stiprināšanu pret klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi.

Kā darbības rezultāti saistībā ar klimata jautājumiem ietverti šādi darbības rezultāti:

- atbalstīta un īstenota meža vērtības palielināšana, tai skaitā nodrošināta meža apsaimniekošanas CO₂ piesaistes mērķa izpilde;
- uzlabots meža ilgtermiņa ieguldījums globālajā oglekļa apritē.

MSNP 2020 ietvertie pasākumi, kas ietekmē SEG prognozi mežsaimniecībā, ir jaunaudžu kopšana, neproduktīvu mežaudžu nomaiņa, selekcionēta stādāmā materiāla izmantošana, meža ceļu būve, meža ieaudzēšana, meža ugunsgrēku preventīvie pasākumi. Attiecībā uz koksnes resursu ieguvu – MSNP 2020 neparedz koksnes apjomu ieguves pieaugumu.

Meža nozares attīstības tendenču un nākotnes izaicinājumu analizēšanā tika iesaistīta plaša sabiedrība, tostarp notika diskusijas darba grupās, piedaloties visām ieinteresētajām institūcijām, un, tādējādi MSNP 2020 uzskatāms par vispusīgu Latvijas meža nozares izvērtējumu. 2018. gadā plānots dokumenta vidusposma pārskats.

Atspoguļojot ZIZIMM sektora SEG dinamiku, jāņem vērā šādas attīstības tendences:

1. Būtiska nozīme ir ne tikai mežiem kā oglekļa uzkrājējiem un CO₂ piesaistītājiem, bet arī augsnei. Augsnes SEG emisijas sastāda būtisku daļu no Latvijas ZIZIMM sektora SEG emisijām (īpaši organiskās augsnes).
2. Organiskajām augsnēm ir augsts emisiju koeficients (aprēķina salīdzinoši lielāku SEG apjomu par 1 ha platību). Ne visām ES valstīm ir raksturīgas organiskās augsnes, tāpēc arī ne visām ES valstīm šī joma ir problemātiska SEG uzskaitē. Papildus Latvijā, atšķirībā no ES lielākās daļas valstu, nav nostabilizējušās zemes lietojuma kategorijas un tās arī turpmāk mainīsies (piemēram, no dabiski aizaugušas lauksaimniecības zemes (faktiski mežs) uz lauksaimniecības zemi, vai no zālāju kategorijas un meža zemi). Lielākās SEG emisijas attiecībā uz organiskajām augsnēm saistītas ar zemes lietojuma kategoriju maiņu.
3. Meža sektorā ir būtisks koksnes dabiskā atmiruma apjoms 7 milj. m³ gadā, kas salīdzinoši ar citām ES valstīm ir liels apjoms.
4. Stabīlu CO₂ piesaisti ilgtermiņā ir iespējams nodrošināt tad, ja ir vienmērīga mežaudžu vecumstruktūra (mežaudžu platību sadalījums vecuma grupās ir vienmērīgs). Šādā

gadījumā iespējama arī vienmērīga koksnes resursu ieguve. Jāņem vērā, ka vislielākā CO₂ piesaiste ir vidēja vecuma mežaudzes un briestaudzēs. Šobrīd Latvijā vērojama pieaugušu un pāraugušu mežaudžu uzkrāšanās.

5. Atmežošana Saskaņā ar Kioto protokola SEG uzskaites nosacījumiem, viss apmežošanas apjoms netiek ieskaitīts SEG bilancē, bet tikai kas atbilst kritērijam *directly human-induced* (proti, cilvēka darbības tieša ietekme). Latvijā vērojama situācija, kad neizmantotās lauksaimniecības zemēs mežs izaug dabiski un šādu platību ir iespējams atzīt kā mežaudzi, ja tajā ir vismaz minimāli nepieciešamais koku skaits. Tomēr, neatkarīgi no situācijas dabā, šādas platības nākotne ir atkarīga no zemes īpašnieka lēmuma par tās izmantošanu. Analizējot Latvijas esošo situāciju un iespējamās attīstības tendences, jāņem vērā, kā konkrēti atmežošanas SEG emisijas tiek rēķinātas, proti, kuras platības saskaņā ar Kioto protokola lēmumiem tiek ieskaitītas atmežošanā. Latvijā, aprēķinot atmežotās platības, ir iespējams izmantot divus informācijas avotus t.i. Valsts meža dienesta datus, kas sniedz informāciju par situāciju *de jure* un Meža statistisko monitoringu, kas sniedz informāciju par situāciju *de facto*. Katrai no šīm metodēm ir savas priekšrocības. Valsts meža dienesta informācija parāda juridisko zemes lietojuma statusu, tādējādi šī ir salīdzinoši precīza informācija (katra konkrētā platība tiek uzmērīta, nevis konkrēta parauglaukuma dati tiek attiecināti uz visu Latvijas teritoriju). Meža statistiskais monitoringa savukārt sniedz informāciju pēc faktiskās situācijas, veicot meža parauglaukumu apsekošanu dabā (tiek iegūta informācija arī par tām platībām, kas vēl nav reģistrētas kā mežs). Jāņem vērā, ka Latvijā zemes kategorijas vēl aizvien nav pilnībā nofiksētas, un arī nākotnē notiks pāreja no vienas zemes kategorijas uz otru (būtiskākās izmaiņas saistītas ar šobrīd neizmantojamajām lauksaimniecības zemēm).

Meža infrastruktūra. Saistībā ar meža definīcijas atšķirībām (nacionālā un Kioto protokola kontekstā izmantotā) īpaši jāuzsver nianse attiecībā uz meža infrastruktūru. Saskaņā ar Kioto protokola ziņošanas nosacījumiem, pastāv divas iespējas kā uzskaitīt meža infrastruktūru: to iespējams iekļaut meža kategorijā vai uzskaitīt atsevišķi no meža platībām. Lai arī valstīm ir iespēja izvēlēties uzskaites variantu, šāda pieeja rada nevienlīdzīgu situāciju, jo pie vienādas situācijas dabā, ziņojumā parādās pilnīgi pretēja situācija.

Pārskata izstrādē izmantota Latvijas Republikas Pozīcija Nr. 5 “Par Klimata un enerģētikas politikas satvara laikposmam no 2020. gada līdz 2030. gadam elementu ieviešanu”.